A C nyelv alapvető adattípusai

Miért kell megadni az adat típusát?

Egy mérnöki program különböző adatokat kezelhet: például munkadarabok számát, hőmérsékletet, feszültséget vagy egy berendezés bekapcsolt állapotát. Ezekhez nem mindig ugyanaz az adattípus célszerű.

Az **adattípus** meghatározza, hogy milyen értékeket tárolhatunk egy változóban, mennyi memóriát foglal a változó, és hogyan vesz részt a műveletekben.

Tárolandó adat	Példa	Célszerű típus
Munkadarabok száma	120	`int`
Hőmérséklet °C-ban	-12.5	`double`
Feszültség V-ban	3.28	`double`
Egy egyszerű karakter	'A'	`char`
Bekapcsolt állapot	igaz vagy hamis	`bool`

A típus megválasztását a várható értéktartomány, a szükséges pontosság és a felhasználás együtt határozza meg.

Változó létrehozása és kezdőértéke

A **változó** egy névvel elérhető tárolóhely, amelynek értéke a program futása közben megváltozhat.

```
int darabszam = 120;
double homerseklet = 23.5;
char jeloles = 'A';
```

Az első sorban:

- az `int` a változó típusa;
- a `darabszam` a változó neve;
- a `120` a kezdőérték;
- a pontosvessző lezárja a deklarációt.

Később új értéket adhatunk a változónak:

```
darabszam = 125;
```

Az = jel itt **értékadást** jelent. A jobb oldali értéket a bal oldali változóba helyezzük. Az egyenlőség vizsgálatára a C nyelvben a == operátor szolgál.

A függvényen belül létrehozott egyszerű helyi változónak használat előtt adjunk értéket! A kezdőérték nélküli helyi `int` változóról nem feltételezhetjük, hogy nulla.

Memória, bit és bájt

A memória bitekből épül fel. Egy bit két értéket vehet fel: 0-t vagy 1-et. A szokásos mai számítógépeken **1 bájt = 8 bit**.

Nyolc bitnek 2^8 = 256 különböző mintázata van. Ugyanezt a 256 mintázatot különböző módokon értelmezhetjük: például 0 és 255 közötti számként, vagy -128 és 127 közötti számként.

A több memória általában nagyobb értéktartományt vagy nagyobb pontosságot tesz lehetővé, de önmagában nem mondja meg, hogyan értelmezzük az adatot.

Fontos C-sajátosság: a `sizeof(char)` mindig 1, de a C szabvány nem minden gépen követel 8 bites bájtot. A bájtonkénti bitek számát a `<limits.h>` fejléc `CHAR_BIT` állandója adja meg. Ebben a jegyzetben a szokásos, 8 bites bájttal dolgozó rendszereket vesszük alapul.

Egész típusok

Az egész típusok törtrész nélküli számokat tárolnak. Például munkadarabok, mérési minták vagy ciklusléptek számlálására használhatók.

Előjeles és előjel nélküli számok

Az **előjeles** típus negatív és nemnegatív értékeket is tárolhat. Az **előjel nélküli**, azaz `unsigned` típus csak nemnegatív értékeket tárolhat, de azonos bitszám esetén nagyobb a legnagyobb tárolható értéke.

Nyolc bit esetén, a szokásos kettes komplemens ábrázolással:

Típus	Legkisebb érték	Legnagyobb érték	Különböző értékek száma
Előjeles, 8 bites egész	-128	127	256
Előjel nélküli, 8 bites egész	0	255	256

Az `unsigned` nem biztosít több bitet: a rendelkezésre álló bitmintázatokat más értéktartományhoz rendeli.

Gyakori egész típusok

Az alábbi méretek és tartományok gyakori megvalósításokat mutatnak, nem minden C-rendszerre érvényes előírások. Kisebb mikrovezérlőkön például az `int` 16 bites is lehet. A táblázat előjeles tartományai kettes komplemens ábrázolásra vonatkoznak.

Típus	Gyakori méret bájtban	Bitszám	Legkisebb érték	Legnagyobb érték	printf() formátum
`signed char`	1	8	-128	127	%hhd

Típus	Gyakori méret bájtban	Bitszám	Legkisebb érték	Legnagyobb érték	printf() formátum
`unsigned char`	1	8	0	255	`%hhu`
`short`	2	16	-32768	32767	`%hd`
`unsigned short`	2	16	0	65535	`%hu`
`int`	4	32	-2147483648	2147483647	`%d`
`unsigned int`	4	32	0	4294967295	`%u`
`long`	4 vagy 8	32 vagy 64	a compilertől függ	a compilertől függ	`%ld`
`unsigned long`	4 vagy 8	32 vagy 64	0	a compilertől függ	`%lu`
`long long`	8	64	-9223372036854775808	9223372036854775807	`%lld`
`unsigned long long`	8	64	0	18446744073709551615	`%llu`

Az `int` és a `signed int` ugyanaz a típus. Hasonlóan a `short` és a `signed short`, illetve a `long` és a `signed long` is azonos típusjelölések. Emiatt nem szükséges külön sorban megtanulni őket.

A `long` nem jelent automatikusan 64 bites számot. Gyakori 64 bites Windows-környezetben 32 bites, míg gyakori 64 bites Linux-környezetben 64 bites.

Az egyszerű `char` külön figyelmet igényel: előjelessége a compilertől függ. Ha kifejezetten kis előjeles vagy előjel nélküli számot szeretnénk, írjunk `signed char` vagy `unsigned char` típust.

Példa: darabszám és készletváltozás

```
int darabszam = 120;
int keszletvaltozas = -8;
unsigned int meresek_szama = 500;
```

A készletváltozás negatív is lehet, ezért ehhez előjeles típus szükséges.

A pozitívnak szánt mennyiséghez nem kötelező unsigned típust választani. Kezdő programokban az `int` sok számlálási feladathoz megfelelő. Az `unsigned` típus nem ellenőrzi helyettünk, hogy egy kivonás eredménye negatív lenne-e; az előjeles és előjel nélküli típusok keverése pedig meglepő eredményt okozhat.

Mi történik, ha nem fér el az eredmény?

Egy típusnak véges az értéktartománya. Az előjeles egész művelet túlcsordulásának nincs a C nyelv által meghatározott eredménye. **Nem támaszkodhatunk arra, hogy a legnagyobb pozitív szám után a legkisebb negatív következik.**

Az előjel nélküli számítás és az előjel nélküli típusba alakítás körbeforduló szabályt követ. Ha például az `unsigned char` 8 bites:

```
unsigned char szamlalo = 255;
szamlalo = szamlalo + 1;
```

Ekkor a változó új értéke 0. Az összeadás itt előbb `int` típusban adja a 256-ot, majd az `unsigned char` típusba történő visszaalakítás eredménye 0 lesz.

A programban a körbefordulás gyakran hibás számlálást eredményez. A típust ezért a várható legnagyobb érték és a köztes számítások alapján válasszuk ki.

Lebegőpontos típusok

Hosszúság, idő, feszültség vagy hőmérséklet tárolásakor gyakran törtrészre is szükségünk van. Erre használhatók a **lebegőpontos típusok**.

```
double hossz = 1.25;
double ido = 0.08;
double homerseklet = -12.5;
```

A C forráskódjában a tizedesjel pont, nem vessző.

Értéktartomány és pontosság

A két fogalom különbözik:

- Az **értéktartomány** azt mutatja meg, milyen kicsi és milyen nagy nagyságrendű számokat tudunk tárolni.
- A **pontosság** azt mutatja meg, hány értékes számjegyet tudunk megőrizni.

Az értékes számjegyeket nem csak a tizedesjel után számoljuk. Például az 1234.56 és a 0.00123456 szám egyaránt hat értékes számjegyet tartalmaz.

A „6 számjegy pontosság” nem azt jelenti, hogy mindig hat tizedesjegyet tárolunk.
Nagyobb nagyságrendnél a szomszédos ábrázolható számok távolabb vannak egymástól.

Gyakori lebegőpontos típusok

A `float` és a `double` alábbi adatai a széles körben használt IEEE 754 binary32 és binary64 formátumokra vonatkoznak. A C nyelv más megvalósításokat is megenged.

Típus	Gyakori méret bájtban	Legkisebb pozitív normál érték, közelítőleg	Legnagyobb véges pozitív érték, közelítőleg	Jellemző decimális pontosság	printf() formátum		
`float`	4	1.175 × 10	**-38**	3.403 × 10	**38**	kb. 6–7 értékes számjegy	%f, %e, %g

Típus	Gyakori méret bájtban	Legkisebb pozitív normál érték, közelítőleg	Legnagyobb véges pozitív érték, közelítőleg	Jellemző decimális pontosság	printf() formátum		
`double`	8	2.225 × 10	**-308**	1.798 × 10	**308**	kb. 15–16 értékes számjegy	`%f`, `%e`, `%g`
`long double`	megvalósításfüggő; gyakran 8, 12 vagy 16	megvalósításfüggő	megvalósításfüggő	legalább a double-é; gyakran kb. 18–19 vagy 33 számjegy	`%Lf`, `%Le`, `%Lg`		

Mindegyik típus tárolhat nullát és negatív értékeket is. Például a szokásos `float` legnegatívabb véges értéke közelítőleg -3.403 × 10^38.

A „legkisebb pozitív normál érték” **nem a legnegatívabb érték**, és nem is feltétlenül a legkisebb pozitív tárolható szám. Az IEEE 754 formátumok ennél kisebb pozitív, úgynevezett szubnormális számokat is tárolnak, csökkenő relatív pontossággal. A legkisebb pozitív binary32 érték körülbelül 1.401 × 10^-45, binary64 esetén körülbelül 4.941 × 10^-324.

A `long double` nem feltétlenül pontosabb a `double` típusnál. Egyes környezetekben azonos a két típus pontossága. A memóriában elfoglalt méretből önmagában nem állapítható meg a pontosság: a tárolás kitöltő bájtokat is tartalmazhat.

Melyiket használjuk mérnöki számításhoz?

Általános mérnöki számításoknál jó alapválasztás a double.

A `float` akkor lehet célszerű, ha sok mérési adatot tárolunk, fontos a memóriaigény, vagy a használt mikrovezérlő ezt támogatja hatékonyan. A `long double` speciális pontossági igény esetén lehet hasznos, a tényleges megvalósítás ellenőrzése után.

A számítás pontosságát nem csak a választott típus, hanem a mérési adatok minősége és az alkalmazott számítási módszer is befolyásolja.

Példa: mérési felbontás nagy értéknél

A szokásos 32 bites `float` az 100000000 környezetében már nem tud minden egész számot külön ábrázolni.

```c
#include <stdio.h>

int main(void)
{
    float a = 100000000.0f;
    double b = 100000000.0;
```

```
    a = a + 1.0f;
    b = b + 1.0;

    printf("float:  %.0f\n", a);
    printf("double: %.0f\n", b);

    return 0;
}
```

Szokásos IEEE 754 ábrázolással és a legközelebbi értékre kerekítéssel a kiírás:

```
float:  100000000
double: 100000001
```

Az 1 nagyságú növekmény a `float` változóban elveszett. Mérnöki értelmezésben: ha nagy alapértéken kis változásokat szeretnénk mérni vagy összegezni, meg kell vizsgálnunk a számábrázolás felbontását.

Az `f` utótag `float` típusú számállandót jelöl. Utótag nélkül az ilyen lebegőpontos számállandó `double` típusú. Például `1.5f` típusa `float`, `1.5` típusa `double`.

Korábban már bemutattuk, hogy sok hétköznapi tizedes tört, például a 0.1, kettes számrendszerben nem írható le véges számú számjeggyel. Ezért lebegőpontos tároláskor kerekítésre lehet szükség. A `double` is véges pontosságú, és önmagában nem szünteti meg ezt a jelenséget.

A művelet típusa is számít

Egészosztás: egy gyakori hiba

Tegyük fel, hogy egy munkadarab 5 méter utat tesz meg 2 másodperc alatt.

```
int ut = 5;
int ido = 2;
double sebesseg = ut / ido;
```

A `sebesseg` értéke **2.0**, nem 2.5!

Ennek oka, hogy az osztás mindkét operandusa egész típusú, ezért **egészosztás** történik. A hányados törtrésze elmarad; pontosabban az eredmény nulla felé csonkolódik. A kapott 2 csak ezután alakul `double` típusú 2.0 értékké.

Az eredményt tároló változó típusa nem változtatja meg visszamenőleg a már elvégzett műveletet.

A helyes megoldás például:

```
double sebesseg = (double)ut / ido;
```

A `(double)` az `ut` értékét az osztás előtt `double` típusúvá alakítja. A művelet így lebegőpontos osztás lesz, az eredmény 2.5.

Ha a távolság és az idő mért mennyiség, célszerű már eleve lebegőpontos változókat használni:

```
double ut = 5.0;
double ido = 2.0;
double sebesseg = ut / ido;
```

Lebegőpontos érték átalakítása egésszé

```
double homerseklet = 23.9;
int egesz_homerseklet = (int)homerseklet;
```

Az eredmény 23. Az átalakítás **nem a legközelebbi egészre kerekít**, hanem nulla felé csonkol: a -23.9 értékből -23 lesz. Ez akkor használható így, ha a csonkolt érték elfér a célként választott egész típusban.

Karakterek és logikai értékek

Karakter: char

A `char` egyetlen bájtnyi adatot tárol. Egyszerű karakterek kezelésére is használjuk:

```
char jeloles = 'A';
printf("Jeloles: %c\n", jeloles);
```

A karaktert **aposztrófok** közé írjuk. A `printf()` formátumszövegét és más szövegeket **idézőjelek** közé írjuk.

Egy char nem feltétlenül elegendő egy megjelenített karakter tárolására. UTF-8 kódolásban például sok ékezetes betű több bájtot foglal. A `char` ezért nem általános „egy Unicode-karakter” típus.

Logikai érték: bool

Igaz/hamis állapothoz C99–C17 környezetben a `<stdbool.h>` fejlécet használhatjuk:

```
#include <stdbool.h>

bool motor_bekapcsolva = true;
bool tulmelegedes = false;
```

A `true` igaz, a `false` hamis értéket jelent. A C feltételeiben a nulla hamisnak, a nem nulla érték igaznak számít. C23-tól a `bool`, `true` és `false` közvetlenül nyelvi kulcsszavak.

Értékek kiírása: printf()

A `printf()` használatához szükséges a `<stdio.h>` fejléc. A formátumjelzés megmondja, hogyan kell kiírni a hozzá tartozó argumentumot.

```c
#include <stdio.h>

int main(void)
{
    int darabszam = 120;
    double feszultseg = 3.276;

    printf("Darabszam: %d\n", darabszam);
    printf("Feszultseg: %.2f V\n", feszultseg);

    return 0;
}
```

A kiírás:

```
Darabszam: 120
Feszultseg: 3.28 V
```

A `\n` új sort kezd. A `%.2f` két tizedesjegyet ír ki, a megjelenítéshez kerekítve az értéket. **Ez nem változtatja meg a változóban tárolt értéket.**

Formátum	Felhasználás
`%d`	`int` kiírása
`%u`	`unsigned int` kiírása
`%ld`	`long` kiírása
`%lld`	`long long` kiírása
`%c`	egy karakter kiírása
`%f`	`float` vagy `double` kiírása szokásos tizedes alakban
`%.3f`	`float` vagy `double` kiírása három tizedesjeggyel
`%e`	`float` vagy `double` kiírása tudományos jelöléssel
`%g`	a nagyságrendhez igazodó alak; alapértelmezésben hat értékes számjegy
`%Lf`	`long double` kiírása
`%zu`	`sizeof` eredményének kiírása

Például a `2.500000e-03` jelentése 2.5 × 10^-3, vagyis 0.0025.

A `printf()` hívásakor a `float` argumentum automatikusan `double` típusúvá alakul. Emiatt mindkettőhöz `%f` használható. A `printf()` esetén a `%lf` is megengedett, de ugyanazt jelenti, mint a `%f`; kezdőként elegendő a `%f` alakot használni.

A scanf() szabálya eltér: `float` változó beolvasásához `%f`, `double` változóhoz `%lf` szükséges. A kiírás és a beolvasás formátumjelzéseit ne keverjük össze!

Hogyan ellenőrizzük a tényleges méreteket?

A `sizeof` operátor megadja egy típus vagy változó méretét bájtban.

```c
#include <stdio.h>
#include <limits.h>
#include <float.h>

int main(void)
{
    printf("Bit/bajt: %d\n", CHAR_BIT);
    printf("int:         %zu bajt\n", sizeof(int));
    printf("long:        %zu bajt\n", sizeof(long));
    printf("float:       %zu bajt\n", sizeof(float));
    printf("double:      %zu bajt\n", sizeof(double));
    printf("long double: %zu bajt\n", sizeof(long double));

    printf("int minimum: %d\n", INT_MIN);
    printf("int maximum: %d\n", INT_MAX);
    printf("double maximum: %e\n", DBL_MAX);

    printf("float decimalis pontossaga: %d\n", FLT_DIG);
    printf("double decimalis pontossaga: %d\n", DBL_DIG);
    printf("long double decimalis pontossaga: %d\n", LDBL_DIG);

    return 0;
}
```

A `<limits.h>` az egész típusok határértékeiről, a `<float.h>` a lebegőpontos típusok tulajdonságairól ad információt. A `FLT_DIG`, `DBL_DIG` és `LDBL_DIG` a veszteségmentes decimális–bináris–decimális oda-vissza alakításhoz garantált értékes decimális számjegyek számát jellemzi, a megfelelő tartományban. A szokásos `float` esetén `FLT_DIG` = 6, a szokásos `double` esetén `DBL_DIG` = 15.

Kiegészítés: amikor pontos bitszám szükséges

Adatátvitelnél, fájlformátumoknál vagy mikrovezérlős feladatoknál előírás lehet a pontos bitszám. A `<stdint.h>` fejlécben ilyen típusnevek is elérhetők, ha a rendszer támogatja az adott pontos méretet:

```c
#include <stdint.h>

uint8_t meresi_bajt = 200;
int16_t nyers_meres = -1200;
uint32_t impulzusok = 100000;
```

A `uint8_t` 8 bites előjel nélküli, az `int16_t` 16 bites előjeles, a `uint32_t` 32 bites előjel nélküli egész típust jelöl. Ezek kiírásához hordozható megoldást a `<inttypes.h>` formátummakrói adnak; a %d nem használható automatikusan minden ilyen típushoz.

Típusválasztás mérnöki feladatokban

Feladat	Jó kiinduló választás	Mire figyeljünk?
Darabszám, ciklusléptések száma	`int`	Férjen el a legnagyobb várható érték.
Előjeles változás, eltérés	`int` vagy `double`	Szükséges-e törtrész?
Hossz, idő, erő, feszültség	`double`	Mértékegység, szükséges pontosság, kerekítési hiba.
Sok, korlátozott pontosságú mérési adat	`float`	Valóban elegendő-e a felbontása?
Nagy egész számláló	`long long`	A köztes műveletek is megfelelő típusban történjenek.
Egy adatbájt	`unsigned char`	A bájt bitszáma; adatátvitelnél a pontos formátum.
Egy egyszerű karakter	`char`	Többbájtos kódolás esetén nem elég egyetlen char.
Igen/nem állapot	`bool`	Egyértelmű változónév.

A változó típusa nem tárol mértékegységet. Ha `double hossz = 12.0;`, a program nem tudja, hogy ez méter vagy milliméter. A mértékegységet változónévvel és következetes használattal tegyük egyértelművé, például `hossz_m` vagy `hossz_mm`.

Önellenőrző kérdések

1. Miért célszerű a munkadarabok számát egész, a hőmérsékletet pedig lebegőpontos típusban tárolni?
2. Több különböző értéket tárol-e egy 8 bites előjel nélküli típus, mint egy 8 bites előjeles típus?
3. Mennyi lesz a `double x = 7 / 2;` utasításban az x értéke? Miért?
4. Miben különbözik a `7 / 2` és a `7.0 / 2` eredménye?
5. Mennyi lesz az `int x = (int)8.9;` utasításban az x értéke?
6. Mit jelent a `printf("%.2f", x);` formátumában a `.2`? Megváltozik-e az x értéke?
7. Biztosan 8 bájtos-e a `long` egy 64 bites számítógépen?
8. Miért veszhet el egy kis növekmény, ha nagyon nagy `float` értékhez adjuk?

Rövid válaszok

1. A darabszám törtrész nélküli mennyiség; a hőmérsékletnél gyakran törtrészt is meg kell őrizni.
2. Nem. Mindkettőnek 256 bitmintázata van; az értéktartományuk különbözik.
3. 3.0, mert előbb egészosztás történik.
4. Az első eredménye egész 3, a másodiké lebegőpontos 3.5.
5. 8, mert az átalakítás nulla felé csonkol.
6. Két tizedesjegyet ír ki; a tárolt érték nem változik meg.
7. Nem. A `long` mérete a compilertől függ.
8. A nagy érték környezetében az ábrázolható szomszédos számok közötti távolság meghaladhatja a növekményt.

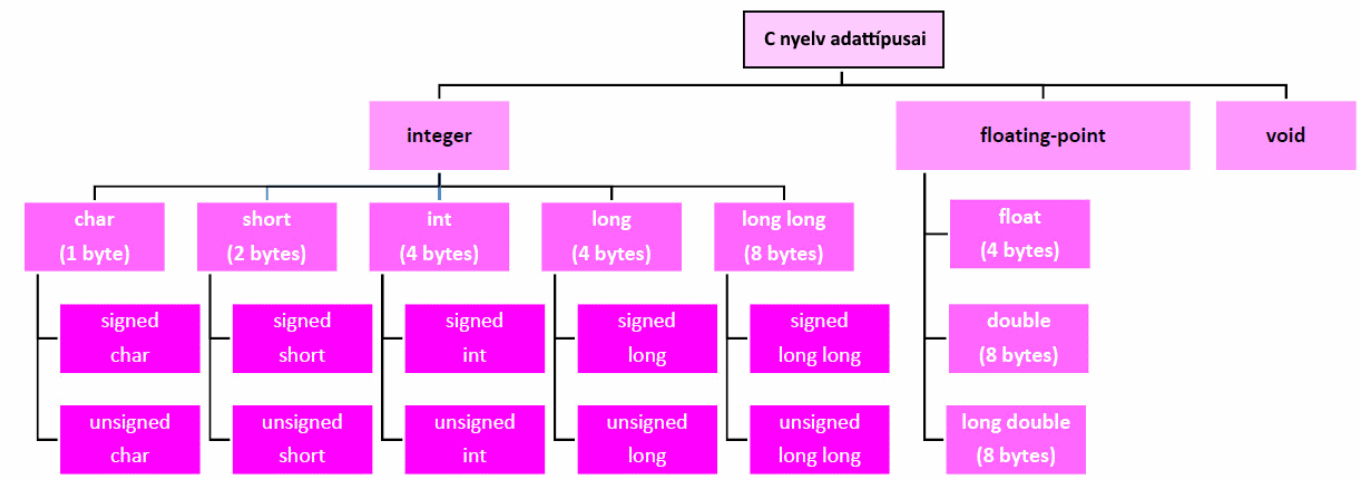
Oktatói megjegyzés és szakmai háttér

Ez a jegyzet az alapvető számszerű típusokra, valamint a karakter- és logikai értékekre összpontosít. A tömbök, szövegek, mutatók, struktúrák, felsorolások és a `void` külön tananyagrészben tárgyalhatók.

A példák C11/C17 környezetben használhatók. A méret- és pontosságadatok megvalósításfüggőségét a táblázatok jelzik. Az első órán a típusválasztásra, az egészosztásra és a `double` használatára érdemes összpontosítani; a szubnormális számok és a pontos bitszámú típusok kiegészítő ismeretként kezelhetők.

Szakmai háttér: A C11 szabvány nyilvános bizottsági tervezete (N1570), különösen az 5.2.4.2 (határértékek), 6.2.5 (típusok), 6.3 (típuskonverziók), 6.5.5 (osztás), 6.5.3.4 (sizeof), 7.18 (logikai értékek), 7.20 (egész típusok) és 7.21.6.1–2 (formázott kiírás és beolvasás) szakaszok.

Összefoglalás

From:
https://edu.iit.uni-miskolc.hu/ - **Institute of Information Science - University of Miskolc**

Permanent link:
https://edu.iit.uni-miskolc.hu/tanszek:oktatas:szamitastechnika:adat_tipusok

Last update: **2026/10/21 17:39**